

บทที่ 6

ประเพณีไทย

- ความหมายและความเป็นมาของประเพณี
- ประเภทของประเพณี
- ประเพณีเกี่ยวกับรัฐพิธีและพระราชพิธี
- ความสำคัญของประเพณี
- ประเพณีการเกิด
- ประเพณีการบวช
- ประเพณีการทำศพ

ความหมายและความเป็นมาของประเพณี

- ประเพณี หมายถึง แบบความคิด ความเชื่อ การกระทำ ค่านิยม ทัศนคติ ศีลธรรม จารีต ระเบียบแบบแผนและวิธีการกระทำสิ่งต่างๆ การประกอบพิธีกรรมที่กระทำในโอกาสต่างๆ
- ลักษณะสำคัญของประเพณีคือ
 - สิ่ง que ปฏิบัติตามความเชื่อที่มามาจนกลายเป็นแบบอย่าง ความคิดหรือการกระทำที่ได้สืบทอดกันมาและยังมีอิทธิพลอยู่ในปัจจุบัน

ความหมายและความเป็นมาของประเพณี

- ประเพณีนิยม หมายถึง สิ่งที่นิยมถือประเพณีปฏิบัติสืบต่อกันมาจนเป็นแบบแผนขนบธรรมเนียมหรือจารีตประเพณี หรือประเพณีสังคมที่ถือปฏิบัติสืบต่อกันมา
- เช่น การเกิด การบวช การแต่งงาน การตาย
- การฝ่าฝืนระเบียบแบบแผนที่กำหนดพฤติกรรมในสถานการณ์ต่างๆที่สังคมยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมา มักได้รับการตำหนิจากสังคม
- ประเพณีไทย มีทั้งที่เป็นประเพณีระดับประเทศและประเพณีระดับท้องถิ่น ซึ่งมีเฉพาะส่วนปลีกย่อยที่เสริมแต่งหรือตัดทอนไปในแต่ละท้องถิ่น

ความหมายและความเป็นมาของประเพณี

- ประเพณีระดับประเทศ เช่น การบวชนาค การตาย การแต่งงาน
- ประเพณีระดับท้องถิ่น เช่น ฮีตสิบสอง ประเพณีชาวเหนือ ประเพณีชิงเปรต
- ประเพณีไทยมักมีพิธีกรรมทางศาสนาและความเชื่อประกอบอยู่ด้วยเสมอ

ความหมายและความเป็นมาของประเพณี

- ปัจจัยที่ทำให้ประเพณีของแต่ละประเทศแต่ละท้องถิ่นแตกต่างกัน
 1. สิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์
 - ภูมิประเทศ
 - ดินฟ้าอากาศ
 - ทรัพยากรธรรมชาติ
 2. สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม
 - ภาษา ประเพณี กิจกรรม การละเล่น ศาสนา
 - การเพิ่มเติมเสริมสร้างสิ่งใหม่ๆ

ความหมายและความเป็นมาของประเพณี

- ปัจจัยที่ทำให้ประเพณีของแต่ละประเทศแต่ละท้องถิ่นแตกต่างกัน

2. สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม

การปรับปรุงสิ่งเก่าให้เข้ากันได้

3. สิ่งแวดล้อมทางสังคม

คนตั้งแต่สองคนขึ้นไปมาอยู่รวมกันในที่แห่งใดแห่งหนึ่งเป็นประจำเป็นเวลานานพอสมควร

ประเภทของประเพณี

- แบ่งตามลักษณะของความเข้มงวดที่อาจจะปฏิบัติกันตามแต่ละท้องถิ่น

1. จารีตประเพณี

เป็นประเพณีที่มีศีลธรรมเข้ามาร่วมด้วย

เป็นกฎที่มีความสำคัญต่อสวัสดิภาพของสังคมและมีลักษณะบังคับให้สมาชิกของสังคมนั้นต้องปฏิบัติ

มีความรู้สึกที่รุนแรงหากมีใครฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ที่ได้ปฏิบัติกันมา โดยถือเป็นความผิดเป็นความชั่วและถูกประณาม

ประเภทของประเพณี

- แบ่งตามลักษณะของความเข้มงวดที่อาจจะปฏิบัติกันตามแต่ละท้องถิ่น

1. จารีตประเพณี

เช่น การที่สามีแบบมีภรรยาน้อย

บุตรหลานไม่เลี้ยงพ่อแม่ที่แก่เฒ่า

ฝ่ายชายต้องไปสู่ขอฝ่ายหญิง

ประเภทของประเพณี

2. ขนบธรรมเนียมประเพณี

เป็นประเพณีที่มีการวางระเบียบแบบแผนสำหรับปฏิบัติในสังคมไว้อย่างชัดเจน

ขนบธรรมเนียมประเพณีที่สังคมได้วางกฎเกณฑ์เป็นระเบียบแบบแผนทางตรง เช่น การไหว้ครู การศึกษาเล่าเรียน ศาสนา

ขนบธรรมเนียมประเพณีที่สังคมไม่ได้กำหนดกฎเกณฑ์ไว้อย่างแน่นอนแต่ปฏิบัติกันได้ เพราะมีการบอกเล่าและสืบต่อกันมาตั้งแต่สมัยโบราณ และมีคนปฏิบัติมาก่อนหน้านี้แล้ว

ประเภทของประเพณี

2. ขนบธรรมเนียมประเพณี

เช่น การแห่นางแมว การบวชนาค การแห่ขันหมาก การไหว้ผู้ใหญ่ การหลั่งน้ำพระพุทธรณ์ การส่งตัวเข้าหอ เป็นต้น

3. ธรรมเนียมประเพณี

- เป็นประเพณีที่เกี่ยวกับการวางตนในสังคมที่ไม่มีระเบียบแบบแผน
- เป็นเพียงบรรทัดฐานที่ปฏิบัติจนเป็นประเพณี
- เป็นแนวทางปฏิบัติที่ทุกคนปฏิบัติกันจนเกิดความเคยชิน

ประเภทของประเพณี

3. ธรรมเนียมประเพณี

- เช่น การลูก การนั่ง การนอน การยืน การเดิน การหักท่ายกัน การต้อนรับผู้ที่มาเยือน
- ใครฝ่าฝืนก็ไม่ถือเป็นเรื่องสำคัญ แต่ถือเป็นผู้ที่ขาดการศึกษาอบรมและขาดคุณสมบัติผู้ดี
- ธรรมเนียมประเพณีส่วนใหญ่จึงเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบุคลิภาพของบุคคลนั้น ๆ

ประเภทของประเพณี

- การแบ่งประเพณีเป็นประเภทย่อยๆ ได้ดังนี้
 1. ประเพณีภายในครอบครัว
 2. ประเพณีส่วนรวมตามเทศกาล
 3. ประเพณีเกี่ยวกับการแต่งกาย
 4. ประเพณีเกี่ยวกับอาชีพ

ประเภทของประเพณี

- การแบ่งประเพณีเป็นประเภทย่อยๆ ได้ดังนี้
 5. ประเพณีการเล่นในงานนักขัตฤกษ์
 6. ประเพณีการทำบุญ
 7. ประเพณีการรับประทานอาหาร

ประเพณีเกี่ยวกับรัฐพิธีและพระราชพิธี

1. รัฐพิธี

เป็นพิธีที่รัฐจัดขึ้นเนื่องในโอกาสต่าง ๆ เพื่อเป็นการระลึกถึงสิ่งหรือวันสำคัญๆในอดีตของชาติ

- พิธีเปิดประชุมรัฐสภา
- พิธีพระบรมราชานุสรณ์สมเด็จพระนเรศวรมหาราช
- พิธีตรวจพลสวนสนามถวายสัตย์ปฏิญาณ
- วันที่ระลึกสะพานข้ามแม่น้ำแคว
- พิธีสักการะพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

ประเพณีเกี่ยวกับรัฐพิธีและพระราชพิธี

2. พระราชพิธี

- เป็นพิธีที่จัดขึ้นอันเกี่ยวเนื่องกับพระมหากษัตริย์
- พิธีเฉลิมพระชนม์พรรษา
- พิธีรัชดาภิเษก
- พิธีบรมราชาภิเษก
- พิธีวันฉัตรมงคล
- พิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ

ฯลฯ

ความสำคัญของประเพณี

1. ประเพณีเป็นวัฒนธรรมประจำชาติ

- เป็นตัวแสดงอดีตอันมีความเจริญมาช้านานของสังคม ซึ่งคนไทยควร

มีความภูมิใจในชาติของตน

2. ประเพณีมีส่วนสนับสนุนให้ชาติเจริญรุ่งเรืองในทศวรรษที่ดีและถูกต้อง

- การที่ชาติไทยมีประเพณีอันดีงามเป็นของตนเองนี้ แสดงว่าชาติไทยมี

อารยธรรมทัดเทียมกับประเทศอื่น ๆ

ความสำคัญของประเพณี

3. ชาติดไทยมีประเพณีเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของตน

- การมีประเพณีเป็นของตนเอง เป็นเรื่องที่น่ายกย่องอย่างยิ่ง
- ประเพณีเป็นตัวเชื่อมความรู้สึกของคนในชาติให้มีความเป็นอันหนึ่ง

อันเดียวกัน

- ประเพณีทำให้สามารถแสดงความเป็นพวกเดียวกันและส่งเสริมความ

มั่นคงของชาติ

ข้อคิดเกี่ยวกับประเพณี

1. ประเพณีไทยส่วนใหญ่มีแหล่งที่มาจากการดัดแปลงประเพณี
และ

หลักคำสอนในศาสนาเป็นประเพณีสำหรับยึดปฏิบัติ

- มาจากศาสนาพุทธมากที่สุด รองลงมาคือพราหมณ์-ฮินดู

2. ประเพณีบางส่วนมาจากข้อกำหนดในสังคมไทย

- การเคารพผู้อาวุโส
- การรับรองแขก

ข้อคิดเกี่ยวกับประเพณี

3. ประเพณีบางอย่างสืบทอดมาจากความเชื่อในความลี้ลับทาง
ธรรมชาติ ซึ่งเป็นความเชื่อดั้งเดิม

- ความเชื่อถือผีต่างๆ
- การขอฝน
- การสะเดาะเคราะห์เคราะห์

ฯลฯ

ข้อคิดเกี่ยวกับประเพณี

4. ประเพณีบางอย่างคนไทยรับเอาจากชาติตะวันตกมาปฏิบัติ

- ประเพณีส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่
- ประเพณีฉลองคริสต์มาส
- ประเพณีจัดงานวันเกิด

ข้อคิดเกี่ยวกับประเพณี

5. ประเพณีเป็นสิ่งที่ดีงาม สมควรอนุรักษ์และส่งเสริมให้มีการสืบ

ทอดต่อไป

- การเป็นชาติที่มีประเพณีมากและเก่าแก่ เป็นสิ่งแสดงให้เห็น
ความ

เป็นชาติที่มีวัฒนธรรมเป็นปึกแผ่นมาแต่โบราณกาล

ข้อคิดเกี่ยวกับประเพณี

5. ประเพณีเป็นสิ่งที่ดีงาม สมควรอนุรักษ์และส่งเสริมให้มีการสืบทอดต่อไป
- ประเพณีไทยมักมีคติ ข้อเตือนใจ คำสอน แฝงเร้นอยู่เสมอ
 - มีเป้าประสงค์ให้คนไทยมีลักษณะนิสัยสุภาพ อ่อนโยน จิตใจที่ดีงาม ใฝ่การบุญกุศล อีกทั้งช่วยให้คนได้ผ่อนคลายจากความเครียดจากภารกิจด้วย

ข้อคิดเกี่ยวกับประเพณี

6. ประเพณีเป็นสิ่งที่งามแต่ต้องรู้จักเลือกสรร ส่งเสริม อนุรักษ์ เฉพาะประเพณีที่มีคุณค่า

- มีประเพณีบางส่วนที่ไม่ส่งเสริมสติปัญญาความคิด นอกจากปลุกฝังความมัวเมาโง่เขลาลามก
- ประเพณีหลายอย่างส่งเสริมให้เกิดความฟุ้งเฟ้อ สรุ่ยสุร่าย อดประชันความมั่งมีแก่กันและกัน
- ประเพณีบางอย่างมุ่งกดขี่ให้คนบางกลุ่มตกเป็นเบี้ยล่างของคนอีกกลุ่มหนึ่ง ไม่ส่งเสริมให้คนมีความกล้าหาญทางความคิดและปัญญา เป็นต้น

ข้อสังเกตเกี่ยวกับประเพณีไทย

- ในสมัยรัชกาลที่ 5 เคยมีการเสนอให้ยกเลิกประเพณีหลวงบางอย่าง เช่น
 - เลิกประเพณีหมอบคลานเวลาเข้าเฝ้า
 - ผู้ชายเริ่มมีการสวมถุงเท้ารองเท้าใส่เสื้อนอกผูกผ้าผูกคอหรือแต่งเครื่องแบบเวลาเข้าเฝ้าตามประเพณีสากลของยุโรป
 - ผู้หญิงเลิกไว้ผมเปียหันมาไว้ผมยาวแทน

ข้อสังเกตเกี่ยวกับประเพณีไทย

- ประเพณีเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง
 - ธรรมชาติของวัฒนธรรมนั้น มีการเกิด ดับ และมีการเปลี่ยนแปลงได้
 - ประเพณีเป็นมรดกทางสังคมอย่างหนึ่ง หากคนส่วนใหญ่ไม่ยอมรับ ประเพณีนั้นก็ย่อมสูญหายไปในที่สุด
 - ประเพณีใดที่คนยังถือปฏิบัติกันอยู่แม้หาคุณค่าที่ชัดเจนไม่พบก็ต้องถือว่ายังคงเป็นประเพณีหรือวัฒนธรรมอยู่ต่อไปจนกว่าคนในสังคมละทิ้งไม่ปฏิบัติตามประเพณีนั้น ๆ

ข้อสังเกตเกี่ยวกับประเพณีไทย

- ประเพณีไทยในปัจจุบันมีลักษณะที่แตกต่างกัน 3 ลักษณะคือ

1. ประเพณีที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิต

- ประเพณีการเกิด ประเพณีการบวช ประเพณีการแต่งงาน ประเพณีการทำศพ

2. ประเพณีที่เกี่ยวกับเทศกาลที่สำคัญ

- ประเพณีสิบสองเดือนหรือฮีตสิบสอง

3. ประเพณีที่เกี่ยวกับรัฐพิธีและพระราชพิธี

- อยู่หน้า 14-15